

САХА ОЛОХ

№ 38 (11966) • Алтынньы 4 күнэ, 2024 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Тэрилтэ түбүгэ

Роспотребнадзор үлэтин
хайысхата киэнг/3

Үөрэх

Ытыктабылы ылбыт учуутал/4

Сурутуу-2024

"Сахабэчээт" кэрэхсэтэрэ
элбэх/6-7

Саха сирин үүнэр— сайдар эркээйитэ

Бэлиэ күн. Чурапчыга СӨ Судаарыстыбаннаһын
күнүн бэлиэтээтилэр/2

Анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарыгар наҕараада туттардылар //СЭМЭН ЖЕНДРИНСКОЙ ХААРТЫСКАҒА ТҮҮЭРИИТЭ.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Алтынньы
4 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Алтынньы
5 күнэ
СУБУОТА

Алтынньы
6 күнэ
БАСКЫҤАНЫНА

Алтынньы
7 күнэ
БЭНИДИЭННИК

Алтынньы
8 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

Алтынньы
9 күнэ
СЭРЭДЭ

Алтынньы
10 күнэ
ЧЭППИЭР

4° -1°

3° -2°

2° -4°

2° -6°

1° -6°

1° -4°

2° -3°

Тэттик

Чурапчыга «СтудЗАБЕГ» аахсыа бытылынна

Бүтүн Арассыыйатаабы устудьоннарга аналлаах «СтудЗАБЕГ» аахсыа Арассыыйа спордун министристибэтин өйөбүлүнэн, «Спорт- олох нуормата» федеральнай бырайыак чэрчитинэн быйыл бастакытын ытыллар. Бу улахан спортивной бырааһынныгы Чурапчыга Чурапчытаабы үнүстүүт иилээн-сабалаан тэрийдэ. Тэрийээччи Василий Лукин билиһиннэрбитинэн, барыта 280 киһи кыттыбыт. Биэтэккэ сүүс бастакы кэлбит дьонго өйдөбүннүк мэтээллэр, ону таһынан үс бастакы түмүктээбит сүүрүүктэргэ үнүстүүт 25 сылыгар анаммыт үбүлүөйдээх мэтээллэр туттарыллыбыттар.

“Ас-үөл дьаарбаңката -2024” кыайылаахтара ааттаннылар

Дьокуускай куоракка үгэскэ кубулуйбут дьаарбаңка үс күн устата ытылынна. Бу бэйэ бордодуускуйатын онгортон таһаарааччылар тэрээһиннэригэр Чурапчы дэлгээссийэтэ ситиһилээхтик кытынна. “Чурапчы” ТХПК “Үрдүк хаачыстыбалаах арыны онгортон таһаары иһин” куонкурус кыайылаабынан ааттанан, 1-кы истиэпэннээх дипломуна уонна “Үрдүк хаачыстыбалаах халбаһы бордодуускуйатын онгортон таһаары иһин” куонкуруска 2-с истиэпэннээх дипломуна наҕараадаланна. Сыланг нэһилиэгин Г.П.Башарин аатынан агро-оскуолата “Үрдүк хаачыстыбалаах итирдибэт утаһы онгортон таһаары иһин” 2-с истиэпэннээх диплом хаһаайынынан буолла.

Алаҕарга кириигэ тупсаҕай онгоһуулаах аарка турда

Судаарыстыбаннас күнүгэр сөп түбэһиннэрэн, Алаҕар нэһилиэгэр кириии аарка сангалыы быһыыланан арылынна. Үөрүүлээх тэрээһингэ нэһилиэк дьоно-сэргэтэ көхтөөхтүк кэлэн кытынна, көрөн-истэн сэргээтэ. Саха төрүт итэҕэлин, үгэстэрин өрө туһут чараас эйгэлээх биир дойдутаахтара Мария Куприянова, Елена Тарабукина бырайыактарынан “РекТайм” тэрилтэҕэ онгортобуттар. Ырыа куттаах түөлбэ буолалларын кэрэһэлиир гизрбэлэрэ, үүнүүнү-сайдыыны түстүүр оһуор, 9 диэн саха ытык сыппаратын этэр күн 9 сардангата аарка ис номобун арыяллар.

Оҕолор үөрүүлээх быһыыга-майгыга пааспардары туттулар

СӨ Судаарыстыбаннаһын күнүгэр 14 саастарын туолбут оҕолорго пааспардарын үөрүүлээх быһыыга-майгыга туттардылар. Дьаһал «Бастакылар хамсааһыннара» тэрилтэ “Мы — граждане России” бырайыагын чэрчитинэн ытыллар. Бу суолталаах күн улуус дьокуутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Яков Оконешиников, улуустаабы үөрэх салалтатын начаалынныгы Юрий Посельский үерэнээччилэри Арассыыйа граждандара буолбуттарынан эбэрдалээн туран, пааспардары уонна өйдөбүннүк бэлэхтэри туттардылар. Салгыы миграционнай пуун начаалынныгы, полиция майора Аграфена Антипина РФ Төрүт Сокуонун оҕолорго сиһилии билиһиннэрдэ. Ону тэнгэ пааспар айыллыбыт устуоруйатын сырдатта. Оҕолор оччотооһу пааспардары көрөн олус сэргээтилэр. Ол кэнниттэн үөрэнээччилэр дойдуга бэриниилээх буоларга андабайдылар.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Салайыы саҥа култуурата олоххо киириэ

Айсен Николаев Ил Дархан иһинэн Олохтоох салайыны сэбиэтин муньаҥар инвестиция килиимэтин туругунан муниципалитеттар ортолоругар бастыҥнары бэлиэтээтэ. Горнай улууһа үһүс сылын бастаата. Иккискэ – Ленскэй, үһүскэ – Нерюнгри. Ити улуустарга 1 мөл. солк. кээмэйдээх олохтоох бүддьүөтү өйүүргэ эбии дотациялар көрүллүөхтэрэ. Кэккэ хайысхаларга бастыҥнарынан Хангалас, Өлөөн оройуоннара уонна Дьокуускай куорат ааттаннылар. Муньахха Ил Дархан судаарыстыбаннай салайыы туһунан саҥа ыйааҕын олоххо киллэрии боппуруостарыгар тохтоото. Баһылыктары салайыы саҥа култууратыгар ынырда. Стратегическай ыйаахтары олоххо киллэрэргэ тэриилибит муниципальной салайар хамаандалар үлэлэрин төрдүттэн уларытар туһунан бэлиэтээтэ. Улуустар уонна куорат укуруктары баһылыктарыгар дойду бүддьүөтүн сокуоннарыгар муниципальной быраап аакталарын сөп түбэһиннэрэр үлэни күүһүрдэллэригэр ыйда.

Хотугу пуорум үлэтэ саҕаланна

Бигэ туруктаах сайдыыга туһуламмыт Хотугу пуорум үлэтэ Дьокуускайга саҕаланна. Быйыл балаҕан ыйын 24-27 күннэригэр, пуорум түһүлгэтигэр учуонайдар, эспирдэр, үрдүкү салалта, биисинэс уонна уопастыбаннай тэриилтэлэр бэрэстэбиитэллэрэ Арасыйыаттан, Кытайтан, Индияттан, Белоруссияттан, Монголияттан, Холбоһуктаах Арабскай Эмираттартан, Узбекистантан, Кенияттан түмсэллэр. Пуорум 60 чинчийэр былаһааккатыгар ытыгылар дьыалабыай бырагыраама дьон олохун хаачыстыбатын уонна таһымын үрдэтэргэ, килиимэт уларыыытыттан кутталы намтатарга туһалаах этиилэри тобуларга, онгоруго көмөлөһүөҕэ.

Бочуоттаах бэлиэ олохтонно

Саха сирин Бастакы Бэрэсидьиэнэ Михаил Николаевка махтал, ытыктабыл уонна кини аатын үйэтитэр соруктаах «Өрөспүүбүлүкэ албан аатын уонна туһатын туһугар» («Во славу и на пользу республики») диэн бочуоттаах бэлиэ олохтонно. Бу бэлиэ аан бастааһынан Михаил Николаевы кытта ыкса алтыһан үлэлээбит, өрөспүүбүлүкэ Бочуоттаах гражданина Климент Иванова туттарылынна.

Балаҕан ыйын 24 күнэ – Ил Дархан быһа эпиирэ

Айсен Николаев Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннаһын күнүн көрсө быһа эпииргэ 3 чаас 21 мүнүүтэ устата Саха сирин олохтоохторуттан киирбит боппуруостарга хоруйдаата. Барыта 1400 тахса ыйыты киирбиттэн, 40 кэрингэ ыйытыга сиһилии тохтоото. Дьокуускай, Ленскэй, Нерюнгри, Алдан, Мииринэй, Хангалас, Өймөкөөн, Чурапчы уонна Мэҥэ Хаҥалас дьоно-сэргэтэ көхтөөхтүк ыйытылары биэрбиттэр. Дьон олохтор дьэиэн тутуу (хаарбах туруктаах дьэилэртэн көһөрүү, ипотека уонна чэпчэтиилээх бырагыраамалар), тырааныспар уонна айан суоллара, чэпчэтиинэн туһанар дьонго социальнай өйөбүл, коммунальнай хаһаайыстыба, гаастааһын, куораттары, сэлиэннэлэри тупсары боппуруостарын ордуу туруорбуттар. Быһа эпииргэ ааһыллыбатах ыйытыларга хоруйдары ситэриилээх былаас уорганнара бу күннэргэ тиздэн эпипиэттэри бэлэмниэхтэрэ.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын
пресс-сулууспата.

Саха сирин үүнэр – сайдар эркээйитэ

Бэлиэ күн. Чурапчыга СӨ Судаарыстыбаннаһын күнүн бэлиэтээтилэр

Марфа ПЕТРОВА

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннаһын күнүн бэлиэтиир миитингэ улуус, нэһилиэк салалтата, уопастыбаннаһа уонна улууспут ыччата муһунна.

Саха сирин устуоруйатыгар саҥа кэрдиини олохтообут «Декларация о государственном суверенитете Якутской-Саха Советской Социалистической Республики» 1990 сыллаахха балаҕан ыйын 27 күнүгэр Михаил Николаев салайааччылаах Үрдүкү Сэбиэтинэн ылыныллыбыта, онтон биир сыл буолан баран «Якутской-Саха ССР» аата уларыан «Республики Саха-Якутия» буолбута. Дьонун докумуон Саха Сирин Арасыйа Федерациятын састаабыгар судаарыстыба быһыытынан биллэрибитэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин саҥа Төрүт Сокуонун (Конституциятын) онгорууга, өрөспүүбүлүкэ бэрэсидьиэнин дуоһунаһын олохтуурга, Саха Өрөспүүбүлүкэтэ диэн ааттанарга төрүөт буолбута.

Тэрээһингэ өрөспүүбүлүкэбит күннээх былаһаа күөрэччи көтөҕүлүннэ, өрөгөй ырыата дьэиэ-рэйдэ. Бу суолталаах күн ытык киһибит, СӨ бастакы бэрэсидьиэнэ Михаил Ефимович Николаев эппит тылларын долгута иһитиннэрдилэр: «Итэҕэл диэн бэйэҕэ бэйэ итэҕэйинтэ буолар. «Мин кыайабым» диэн, «Мин күүстээхпин» диэн, «Мин дьобуурдаахпын» диэн, «Мин сахабын» диэн. Ол буолар күүстээх итэҕэл. Хас биирдии киһиэхэ итэҕэл бэйэтигэр баар. Киһи өйүгэр баар, киһи күүһүгэр баар, кини санаатыгар баар. Онук ыччаттары биһиги иитиэх тустаахпыт».

Миитин кыттыылаахтара биир дойдулаахпыт, бөдөн политическай диэйэтэл Иван Николаевич Винокуров бүүһүгэр сибэкки дьөрбөтүн уурдулар. Санатан эттэххэ,

Иван Винокуров өрөспүүбүлүкэбит судаарыстыбаннаһын олохтонуутугар олук уурбут дьонтон биирдэстэринэн буолар. Кини Чурапчы Арыылааҕыттан тахсыбыт чулуу киһи.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев:

●●● Историяҕа тохтоон аастаахха, гражданской сэрин кэнниттэн, саҥа былаас олохтонон, саха саарыннара, оччолорго 25, 27 саастаах ыччаттар Максим Аммосов, Платон Ойуунускай, Исидор Барахов, Степан Аржаков уонна биир дойдулаахпыт Иван Винокуров саха омуга төрүт тыллаах, суруктаах-бичиктээх, туспа суверенитеттаах өрөспүүбүлүкэ буолуохтаах диэн өйдөбүлтөн улахан үлэни-хамнаһы ыппыттар. Олортон Иван Николаевич Винокуров туһунан бэлиэтиэхпин баҕарабын. Кини СӨ Бырабыыталыстыбатын салайсан, бырамыысыланнас, доруобуйа харыстабыла, үөрэхтээһин хайысхаларыгар министириинэн үлэлээбитэ. Кини Москваҕа Саха АССР Бэрэстэбиитэлистибэтин биир бастакы салайааччытынан буолар. Хомойуох иһин, репрессияҕа түбэһэн, эдэр сааһыгар ылдьан олохтон туораабыта. Кини үтүө аата 2003 сылларга сэргүтүллэн, Автономияны ситиспиттэр кэккэлэригэр бигэтик киллэрэргэ, үйэтити үлэтэ-хамнаһа ытыгылар.

Бу улахан убайдарбыт суолларын салҕаан, 1990 сылларга биһиги ытыктыыр киһибит Михаил Николаев биир санаалаахтарын кытта Саха өрөспүүбүлүкэтин Суверенитетын олохтообуттара. Бу докумуон онгоһуллуутугар, сокуоннар суруллууларыгар биир дойдулаахпыт, Хайахсыттан төрүттээх Афанасий Илларионов үлэлэһэн, Арасыйаҕа тийэ көмүскээн сүткэн кылаатын киллэрсбитэ.

Салгыы СӨ Судаарыстыбаннаһын күнүн үөрүүлээх чааһа Чурапчы киин болуоссатыгар ыгы-

лынна. Манна улуус баһылыга Степан Саргыдаев уонна Яков Оконешников өрөспүүбүлүкэ, улуус сайдыытыгар кылааттарын киллэрбитэрин иһин «СӨ транспорт үтүөлээх үлэһитэ» бэлиэни үлэ бэтэрээнигэр Никита Порядинга, «Гражданскай килбиэн» бэлиэни урбаанньыт Михаил Пермяковка, улуус дьокутааттарын бэрэссэдээтэлигэр Яков Оконешниковка, СӨ Бырабыыталыстыбатын солбуйааччы Георгий Степанов махтал суругун Чурапчытаагы киин балыыһа статистигар Александра Игнатьевага туттардылар. Маны сэргэ хорсун быһыыларын иһин Аҕа дойдуга сэриитин кыттыылааҕа, артиллерист Гавриил Протодьяконов аатынан түөскэ ийиллэр бэлиэни Анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарыгар Владимир Егоровка уонна Эрик Ушницкайга туттардылар.

СӨ Ил Түмэн дьокутаата Геннадий Васильев:

●●● СӨ бастакы Бэрэсидьиэнэ Михаил Николаев, XII ынырыылаах Үрдүкү сэбиэт дьокутааттара суверенитет декларациятын бигэргэтэн, төрүт сокуон ыһыллан, биһиги норуот быһыытынан сайдыыга иккис улахан үктэлгэ хардылаабыппыт. Күн бүгүн Саха сирэ Арасыйаҕа, Уһук Илин регионнарыгар бастыҥнары кэккэлэригэр киирэр. Онуоха хас биирдии сайдыыга улахан төрүөтү биһиги улуустарбыт, нэһиликтэрбит ылаллар. Онон өрөспүүбүлүкэ салалтатын өттүттэн тыа сирэ тирэхтээх, сайдыылаах буоларыгар болҕомто ууруллан кэллэ.

Ити курдук, Саха сирэ, саха норуота сайдарын туһугар үтүс сыраларын ууран туран, үлэлээбит сүдү дьоммут үтүөлэрин билинни сайдыылаах олоххо олорон, махталлаахтык саныыр, сырдык ааттарын үйэтитэр ытык изэстээхпит.

Саҥа тутуу. Саҥа балыыһа үлэҕэ киирдэ

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ

Саха сирин Судаарыстыбаннаһын күнүгэр сөп түбэһэн үөрүүлээх түгэн Хоптоҕо нэһилиэгин олохтоохторугар тосхойдо. Үйэ чиэпэрин устата туруорсуллан үлэҕэ киирбит, саҥа эмитиер куорпус үөрүүлээх аһыллыгытын сизэртүөмө ыытылынна.

Балыыһа уораҕайа, Дойду Баһылыга Владимир Путин көбүлээһининэн «Доруобуйа харыстабыла» национальнай бырайыак чэрчинэн тутулунна. Түөрт нэһилиэгэ хабан үлэлиэхтээх балыыһа, Хоптоҕо нэһилиэгин киинигэр, билинни дьаһалта дьэиэн кэннинэн турар. Уопсай изэ – 230 кв.миэ-тэрэ, манна дьон-сэргэ көрдөрүнэрин таһынан, ыарыһах үрдүтэн

сытан эмтэнэр, анаалыс туттарар, сүрэхтэрин көрдөрүнэр усулуобуйалара тэриллибит.

Тэрээһин үөрүүлээх чааһыгар «Чурапчы улууһа» МТ баһылыга Степан Саргыдаев, Прокопий Сокольников аатынан Чурапчытаагы киин балыыһа кылаабынай бырааһа Николай Сивцев, Хоптоҕо нэһилиэгин баһылыга Алексей Бурцев, СӨ доруобуйа харыстабылын министиэристибэтинэн Владимир Шестаков, Семен Ананьев аатынан Хоптоҕотооҕу эмитиер амбулатория сэбиэдиссэй-бырааһа Олеся Иванова, ССРС доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, Хоптоҕо нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо Данил Павлов кыттыыны ыллылар.

«Хоптоҕо нэһилиэгэ» МТ баһылыга Алексей Леонидович эбэрдэ тылыгар Дойдубут Бэрэси-

дьиэнигэр Владимир Путинга, СӨ Ил Дархана Айсен Николаевка, СӨ Бырабыыталыстыбатыгар, Чурапчы улууһун баһылыгар Степан Саргыдаевка, СӨ Ил Түмэн дьокутаатыгар Павел Пинигингэ, улуустаагы киин балыыһа кылаабынай бырааһыгар Николай Сивцевкэ билинни уустук кэмнэ өйөбүллэрин иһин диригинник махтанна.

Үөрүүлээх тэрээһин иккис чааһа олохтоох норуот айымньытын Дьэитигэр буолла. Манна урукку сылларга Хоптоҕо балыыһатыгар үлэлээн ааспыт ытык бэтэрээннэр, нэһилиэк уопастыбаннаһа кыттыыны ыллылар, балыыһа салалтата киһилэргэ өр сыллаах энкилэ суох үлэлэрин иһин наҕараадалары туттарда. Нэһилиэһин күүһүнэн эбэрдэ кэнсизэри көрдөрдүлэр.

Роспотребнадзор үлэтин хайысхата киэн

614 3 (571.56-2A) 81452ms

Тэрилтэ түбүгэ. Олохпут - дыаһахпыт, тулалыыр эйгэбит ыраас, чэгиэн буоларын туһугар туруулаһар тэрилтэ туһунан сырдатабыт

Людмила ГОРОХОВА

Күн-дьыл уларыйытын кэмигэр – күһүн, саас тымны-йан ыалдьыы, дыаһ элбиир. Ол курдук, ааспыт нэдиэлэ-тээҕи дааннайынан, улууспут үрдүнэн, уопсайа, 259 киһи ыалдьыбыт, онтон – 221-рэ оҕо. Чурапчы, Алабар, Арыылаах, Хатылы нэһиликтэригэр ордук күүскэ турда.

Манньык араас сыстыганнаах ыарыы турдагына, санитарнай-эпидемиологической куттал суоһаатагына, Роспотребнадзор тэрилтэ үлэтин үгэнэ буолар. Хаһыаппыт бүгүнгү нүөмэригэр сирбит-уоппут, тыһынар салгыммыт, иһэр уубут ыраас, үлэлиир сирбит ирдэбилгэ эппиэттиир буоларын хонтуруоллуур, киэн хайысхалаах үлэлээх улуустаагы Роспотребнадзор салайааччытын Туйаара Кузьминаны көрсөн, үлэтин-хамнаһын туһунан сырдата түһэригэр көрдөстүбүт.

●●● Туйаара Иннокентьевна, тэрилтэбит үлэтин-хамнаһын туһунан ааҕааччыларбытыгар билиһиннэрэ түс эрэ.

●●● Күһүн ахсын, балаҕан ыйыттан сағалаан, ОРВИ уонна ГРИПП кэлэр. Оҕолор кылааһынан, сороҕор оскуоланан карантинга бараллар. Кылаас оҕолоруттан 20 бырыһыан-

нара ыарыйдагына, 7 хонуктаах карантинга олоҕоллор. Оччогуна ыарыы хаптайар. Билигин турбут вирус олус ыарахан, эмтэниигэ бэринэн испэт. Оҕолор күүскэ баҕайы ыарыйдылар, сэбиргэхтэтэн ыалдьыы – пневмония элбээтэ.

Билигин киин балыыһа үлэһиттэрэ ГРИПП утары быһыыны биэрэ олоҕоллор. “Совигрипп”, “Флю-М” уонна “Ультрикс” быһыылар кэлэн бэриллэ сылдьаллар. Бу мизэрэ туһалааһын өйдөөн, бары быһыыны ылыахтаахпыт. Нэһилиэнньэ 60 бырыһыана быһыы ыллаагына, кэлэктибинэн им-мунитет үөскүүр.

Биһиги специфическэй улуус буолабыт. Ол эбэтэр, биһиэхэ уһууааннар, оскуолалар, орто уонна үрдүк үөрэх кыһалара бааллар. Маны таһынан, спортивной оройуон буоларбыт быһыытынан, кэли-бары олус элбэх. Онон саҕа турбут ыарыы, сороҕор куорат да иннинэ, олус түргэнник биһиэхэ кэлэ охсооччу. Билигин дифтерия диэн салгынынан тарҕанар сыстыганнаах ыарыы эпидемиологической эргиир кэлэ. Онон бу ыарыы тарҕанар бириэмэтигэр, нэһилиэнньэни харыстыыр сыалтан, быһыыны биэрийи ытыллар. Дифтерия утары быһыы ылбыт киһи 10 сыл устата харысхалланар. Маны сэргэ, күһүнгү кэмнэ

биһиги улууска энтеробиоз элбэх, норюкка биллэр аата «лиистик». Бу паразит ыарыы суох буоларын туһугар илиини сууна сылдьаахха наада. Ордук оҕолоргутун сууна, чэбэрдик тутта сылдьарга үөрэтин.

Маны сэргэ, араас сыстыганнаах ыарыыттан, тулалыыр эйгэ киртийиитин, олоҕор-үлэлиир усулуобуйа доруобуйаа охсуулаах буолбатын туһугар сэрэтэр үлэни тэрийэбит. Дойду баһылыга Владимир Путин ыйаагынан 1-4-с кылааска диэри үөрэнэр оҕолор босхо аһылыгынан хааччыллаллар. Бу бэриллэр аһылык хаачыстыбатын биһиги бэрэбиэркэлиибит. Ас хаачыстыбатын, температуратын, оҕо төһөнү биэрэллэрин барытын хонтуруоллуубут.

●●● Тэрилтэбитигэр хаһыа буолан үлэлиигитий?

●●● Чурапчытаагы филиалга үһүе буолан үлэлиибит. Исписэлиис-эксперт Анжелика Аяни-това, үрдүкү исписэлиис Лариса Попова буолан улууска санитарнай-эпидемиологической туругу хонтуруоллуубут.

●●● Үгсүү суругу хайдах түһэриэххэ сөбү? Нэһилиэнньэттэн төһө үгсүү кириэрий?

●●● Манна биһиэхэ бэйэбитигэр кэлэн, эбэтэр электроннай почтабытыгар ытыахтарын сөп. Ааттара-суоллара, аадырыс

тара толору баар буолуохтаах, анонимнай сурук ааспат.

Дьон айдаараллар уонна “сайабылыанньата суруйун” диэтэххэ, аккаастыылар. Дьинэр, бэйэлэрин бырааптары туруорсан, биһиги нөҥүө быһаартарар кыахтаахтар. Өбүгэлэрбит оннооҕор ыараханы тулуйан кэлбит дьон буоллаҕа, ол утуммут салҕанар быһыылаах – дьоммут наһаа тулуурдаахтар. Ол эрэри наада буоллаҕына, санааларын туруорсаллар, иннилэрин быһаарсаллар.

●●● Иһэр уубут сылга хаста бэрэбиэркэлэнэрий? Ирдэбилгэ эппиэттиир дуо?

●●● Баһылыктар бары нэһиликтэригэр биир күөлү олохтоохтор иһэр уулара диэн биллэрэн, дыаһал таһаарыахтаахтар. Дыаһалга олохуран харыстанар санитарнай зонаҕа кирибит ууну киртитэр дыаһы бобулар. Онуоха, бастатан туран, биһиэхэ сайабылыанньа суруйан хас да күөлэрин анаа-лыстаталлар. Ол анаалыстар түмүктэринэн көрөн, сөптөөх күөлү талан, нэһилиэнньэ иһэр уута диэн аныыллар.

Билигин улуус үрдүнэн Липпэлээх күөлэ, «Айылҕа уута» скважина уонна “Мугудай аква” “Чурапчы” ТХПК скважина учуокка бааллар. Бэрэбиэркэни кыбаартал ахсын ытытабыт. Сылга биридэ улахан

анаалыс онһуулар. Күн бүгүн түмүктэрэ үчүгэй.

●●● Иһэргэ сир аннынаа-бы ыраастаммыт уу ордук дуу, муус уута дуу? Ыраастаммыт ууну оргууппакка иһэр төһө сөптөөбү?

●●● Уу мууһулар кэмигэр бактерия барыта аллара түһэр, ол иһин муус уута ыраастаммыт ууттан киһи доруобуйатыгар быдан интэмиэлээх. Анаалыстар үчүгэйдэрин иһин “человеческий фактор” диэн баар. Киһи сыһа туттуон, уу хараллар иһитин, бытыылкатын куһаҕаннык сууйуон сөп. Онон хаһан баҕарар ууну оргутан иһэр быдан эрэллээх.

●●● Түмүккэ дьоммутугар-сэргэбитигэр тугу сүбэлиигин?

●●● Эһиги быраапкытын кэһэр буоллахтарына, тулуйан олоҕорго биһиэхэ кэлэн сайабылыанньата суруйун. Кирдээх уу, салгын, бөх ыһыллыыта, хаачыстыбата суох, болдьоҕо тахсыбыт ас-үөл, үлэ миэстэтэ ирдэбилгэ эппиэттээбэт уо.д.а. болпуруостары быһаартаран, бэйэбит быраапкытын туруорсун диэн ыһырабын.

●●● Туйаара Иннокентьевна, кэпсээнин иһин махтанабын, дьон туһугар үлэлиир сыралаах үлэбитигэр үрдүк ситиһилиэри баҕарабын.

Улууска - бу күннэргэ. Чурапчыга дьарыктаах буолуу сулууспатын күнэ ыытылынна

Наталья СИБИРЯКОВА

Билигин кэмгэ тыа сиригэр араас хайысхаларга үлэһит тийбэтэ - биллэр кыһалҕа. Сыл айы үөрэҕири, доруобуйа харыстабылын уо.д.а. эйгэлэр анал үөрэхтээх исписэлиистэри көрдүүлэр. Аныгы үйэ эдрэ ыччатын үгүс өттө киин сирдэргэ талаһан, тыаҕа тахсан үлэлииртэн аккаастанар. Бу болпуруоһу быһаарарга, ырытыһарга өрөспүүбүлүкэбит өттүттэн болҕомто кэнники кэккэ сылларга күүһүрэр.

Балаҕан ыйын 26 күнүгэр Чурапчы улууһугар Нэһилиэнньэ дьарыктаах буолуутугар үлэлиир сулууспа күнэ ыытылынна. Ол чэрчитинэн күн иккис анаарыгар «Как обеспечить привлечение трудовых ресурсов в сельской местности» дизайн-сессия буолан ааста. Дизайн-сессия диэн тугуй? Туһааннаах дьон мустан биир уустук болпуруоска олохтоох нэһилиэнньэ туохха наады-йарын учоттаан туран бэйэлэрин идийэлэрин этэллэрэ,

ырытыһаллара дизайн-сессия диэн ааттанар. Ол эбэтэр бу тэрээһин мунньах курдук буолбакка, аһаҕас кэпсэтии, баар кыһалҕалары ыйыы, ол тула санааны үллэстии быһыытынан барда.

Бу туһалаах тэрээһини Дьарыктаах буолуу госкэмитиэтин бэрэссэдээтэлэ Светлана Горюшинская уонна Чурапчы улууһун баһылыга Степан Саргыдаев иилээн-сағалаан ытыллар. Манна госкэмитиэттэн, Дьоккуускайдаагы дьарыктаах буолуу кииниттэн дэлгээссийэ, Чурапчы улууһуттан нэһиликтэр баһылыктара, тэрилтэ салайааччыллара, үөрэхтээһин үлэһиттэрэ, устудьуоннар, доруобуйаларынан хааччахтаах дьон, актыбыыстар кыттыыны ылылар. Туох-ханнык иннинэ ааспыт сылтан өрөспүүбүлүкэбит дьарыктаах буолууга госкэмитиэтин салайар Светлана Валентиновна Саха сиригэр үлэ ырыынагын балаһыанньатын сырдатта. Кини этэринэн, кэнники кэмгэ бу эйгэвэ олус улахан уларыйыылар тахсы-быттар. Ол курдук, урут үксүн юрист, экэнэмиис идэлээх-

тэр былдьаһыкка сылдьар итиэннэ дьин үлэлиир бағалаах, үлэ көрдөнөр киһитээҕэр аһаҕас вакансия элбэх эбит буоллаҕына, билигин үлэтэ суох буолуу көрдөрүүтэ ханнык да кэмнэрдээҕэр намыһаҕын үрдүнэн үлэлиир исписэлиис суоҕун тэнгэ, нууччалыы эттэххэ, «кадровый дефицит» кэмэ тирээтэ. Бүгүнгү күнгэ биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр официальной дааннайынан үлэтэ суоҕунан 3000 киһи учуокка турар, оттон аһаҕас вакансия 11,5 тыһыынчага-тэн. Бастатан туран, бырамысальынаска, транспорт, тыа хаһаайыстыбаларыгар, үөрэхтээһингэ, доруобуйа харыстабылыгар уонна кэнники кэмгэ чуолаан оробуочай идэлэргэ (суоппар, силиэсэр, машинист, сыбаарсык уо.д.а.) үлэһит тийбэт, бу ордук тыа сиригэр баар көстүү. Демографической көрдөрүүнү учуоттаан туран, 2030 сылга үлэлиир киһи ахсаана лаппа аҕыйаһыр оттон өрөспүүбүлүкэ саҕа инвест бырагыраамаларыгар олохуран 60 тыһыынча кэрингэ үлэ миэстэтэ тахсар. Ол эбэтэр кэлэр биэс сылга Саха

сиригэр бу дэпсисит номнуо сытыытык туруоҕа. Бу тирээбит кырата суох кыһалҕаны быһаарарга, бастатан туран, үүнэн эрэр көлүнөҕө - оскуола, орто, үрдүк үөрэх выпускниктарыгар, иккиһинэн, байыаннай дыаһы кыттылыахтарыгар, кинилэр дьэиэ көргөттэригэр, үсүһүнэн, үлэлиир кыахтаах пенсионердарга уонна доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго болҕомто-ну ууруохха наада. Эдэрдэри үөрэхтэрин түмүктээн баран манна үлэли хаалалларыгар бары өттүнэн сөптөөх усулуобуйаны тэрийдэххэ, байыаннай дыаһы кэнниттэн дойдуларыгар кэлбит эр дьону төһө кыалларынан үлэнэн хааччы-дахха итиэннэ үлэлиир кыахтаах пенсионердарга уонна доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго бэйэлэрин потенциалларын арыйарга толору кыах биэрдэххэ, бу сытыы болпуруос быһаарыллыан сөп. Кэккэ сылларга олохпут тосту уларыйан, аан дойду хайа да мунугуттан интэриниэт нөҥүө тэйиччиттэн олоҕор үлэлиир кыах үөскээтэ, үгүс салайааччылар билигин ону өйдөөн,

бэйэлэрин тэрилтэлэригэр оннук үлэһити мунааҕа суох ылаллар. Онон бу үлэлиэн бағалаах аҕам саастаах уонна инбэлиитинэстээх араҕаҕа кыаһы арыйар суол. Бу үөһэ ыйыллы-быты барытын ааҕан-суоттаан Арасыйаҕа да, өрөспүүбүлүкэ да өттүттэн араас бырагыраамалар үлэлииллэр, саҕа бырайыактар олоххо кирирлэр. Бдир оннук бырагыраама иитинэн Чурапчыга инклюзивнай үлэнэн хааччыыыга цилотнай бырайыак үлэтин сағалааҕа.

Дизайн-сессияга тэрийээчилэр мустубут дьону 5 аны арааран 5 араас соруудагы биэрдилэр. Манна хамаандалар бары көхтөөхтүк ырытыһан, болпуруоһу бары өттүттэн ырына-лаан көрөн бэйэлэрин этиилэрин киллэрдилэр, бырайыактарын көмүскээтилэр. Манньык хабааннаах тэрээһиннэр саарбаҕа суох олохтоох нэһилиэнньэ туһалыыллар, инникини торумнуурга, сөптөөх быһаарыныылары ылынар-га көдьүүстээх буолаллар.

Ытыктабылы ылбыт учуутал

Үөрэх. Хатылы орто оскуолатын учууталын Анастасия Софронованы кытта сөбүлүүр идэтин уонна үөрэхтээһин туһунан кэпсэтибит

Марфа ПЕТРОВА

1994 сылтан ыла, алтынны 5 күнүгэр Арасыйыаҕа Учуутал түнэ бэлиэтэнэр. Бу күн махтанан туран, сырдыкка, билии киэн аартыгар сирдир, ытыктыыр дьоммутун - учууталларбытын эбэрдэлиибит! Бэлиэ күнгэ сөп түбэһиннэрэн, РФ үөрэхтээһин уонна оҕону иитиигэ Бочуоттаах үлэһитин, СӨ үөрэхтээһинин туйгунун Анастасия Софронованы кытта үлэтин-хамнаһын, үөрэх систиэмэтин туһунан кэпсэтитим.

Анастасия Петровна — Болот Боотур аатынан Хатылы орто оскуолатын биология уонна химия уоһа учуутала. Быйыл кини үөрэнээччилэрэ биир кэлим эксээмннэрин 81, 86 баалга суруйан, улууска үрдүк көрдөрүүнү ситиспиттэрэ. Маны таһынан 9-с кылааһы бүтэрээччилэрэ уопсай судаарыстыбаннай эксээмннэрин 100% хаачыстыбалаахтык тутарбыттар.

●●● Анастасия Петровна, ханна үөрэнэн учуутал идэтин баһылаабыккыны?

●●● Благовещенскаядаагы судаарыстыбаннай педагогической институтка туттарсан кирибитим. Үөрөхпүн 1989 сыллаахха бүтэрэн, онтон ыла күн бүгүнүгэр диэри идэбинэн бэринилээхтик үлэли сылдыабын. Быйыл үлэлээбитим 36-с сылым.

●●● Тоҕо учуутал идэтин талбыккыны?

●●● Оччолорго, биһиги оскуоланы бүтэрэр кэммитигэр, билигин курдук талбыт араас элбэх идэ суоҕа. Сүрүннээн учуутал, быраас буолаары дьулуһарбыт. Онон бу эмиз идэбин таларбар оруолу ылбыта буолуо. Маны таһынан олоғум суолун булунарбар үөрөспүт учууталларым сирдээтэхтэрэ. Мин дойдубар — Хатылы оскуолатыгар үөрэммитим. Ол быһыгар, 8-с кылаас кэнниттэн Дьокуускайдаагы медучилищеҕа кириэн үөрэммиттээбим. Дойдубун олус ахтан, сыл аңаарыттан төттөрү төннөн кэлбитим. Билигин санаатахха, биология, химия предметтэрин сөбүлүүр буолан бардабым. Бу эйгэ суолу аспыт учууталларбынан Анна Ионовна Соловьева уонна Мотрена Андреевна Филиппова буолаллар. Үтүө холобур буолар, ураты көрүүлэх, чулуу учууталларга үөрэммит дьол-

лоохпун. Кинилэртэн элбэххэ уһуйуллубутум. Мотрена Андреевна дьиэтигэр ыңыран химия олимпиадатыгар бэлэмниирэ. Өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэхтэргэ кыттыбыт түгэннэрдээбим. Анна Ионовна уроук иннинэ тугу билэн тахсыахтаахпытын эрдэттэн дуоскаҕа суруйара, хас биридди боппуруоһу сийилии быһааран биэрэрэ. Онон учууталларбар махтаһым мунгура суох.

●●● Бастаан үлэли кэлбит түгэнгин өйдүүрүн буолуо?

●●● Бастаан үлэли кэлэрбэр Дмитрий Павлович Чечубов дириэктэринэн үлэлиирэ. Оччолорго Министирэстибэҕэ сылдьан үлэ мистэтэ көрдүүрбүт. Ол иһин Министирэстибэҕэ тиийэн, дойдубар Хатылы оскуолатыгар үлэли барар баҕалаахпын эппиппэр, «Дмитрий Павлович эрэ буолан ытатыт», — диэтилэр. Атын улууска былааннаабыт этилэрэ. Дмитрий Павлович уроукпар кириэн олорон баран, «Учуутал тахсар кийитэ эбикиин», — диэн сыанабыл туруоран тахсыбыта. Оскуолабар барыта бэйэбин үөрөспүт учууталларым буолан, миэхэ элбэҕи сүбэлээн-амалаан, илдьэ сырыттахтара. Оччолорго математика хайысхалаах кылаас баара, атын нэһилиэктэртэн тиийэ кэлэн, интэринээккэ олорон үөрэнэллэрэ. Бастакы сылбар дириэктэри үөрэх чааһыгар солбуйааччы Валентина Ильинична Дьокуускайга анал кууруска ыппыта. Онон уопуттаах учууталлар уроуктарыгар сылдьан, үлэбэр элбэҕи билэн-көрөн кэлбитим. Учуутал бастакы хардыһын онорбор тирэх буолбут дьоммор махтанабын.

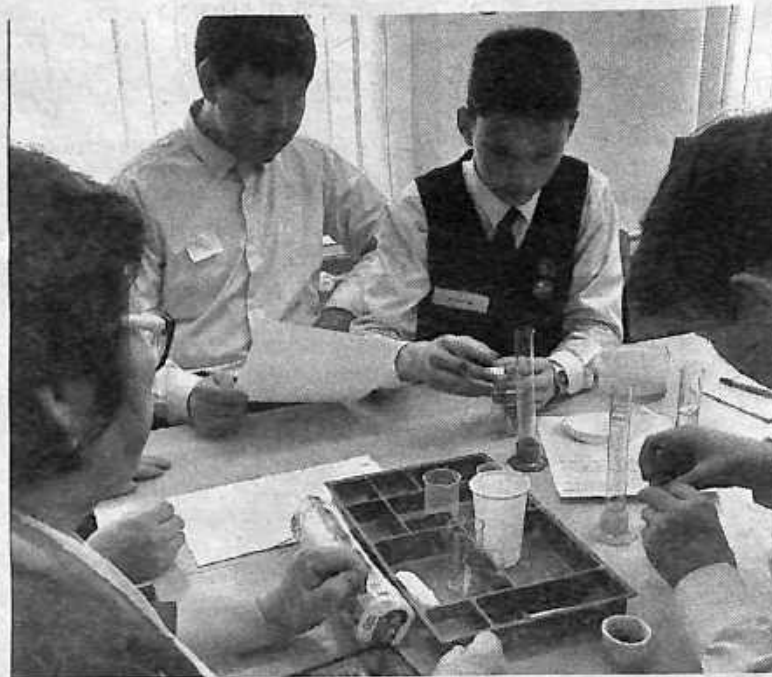
●●● Үөрэтэргэр ханнык ньыманы туһанаһын?

●●● Ханнык баҕарар педагогической технологияҕа туттулар «Поэтапное формирование умственных действий» диэн Петр Гальперин теориятын туһанабын. Бу методика туһунан кэпсээтэххэ, олус уһун. Судургутук эттэххэ, оҕо үөрэнэр баҕатын күүһүрдэртэн саҕалаан, толкуйдуур дьовурун сайыннарыыга туһуламмыт теория буолар. Бу теориянан химияҕа ааптарыскай үөрэтэр карталардаахпын.

●●● Туһааннаах үлэн таһынан, эбии туох оҕоруусканы ылынаһын?

●●● Эдэр сылдьан кылаас салайааччытынан үлэлээбитим. Маны таһынан өр сылларга оскуолаҕа методическай холбоһук салайааччытынан үлэлээбитим. Бастаан естественнай-математическай холбоһуку, онтон естественнай-эстетическай салайбытым. Былырын, сааһырдым диэн, аккаастаммытым.

Оскуолабытыгар улуустаагы, өрөспүүбүлүкэтээҕи учууталлар сэмийээрдэригэр модератордаабытым. Предметнай нэдиэлэҕэ улахан кылаас

Сэмийээргэ А.П. Софронова үөрэнээччилэрин кытта.

оҕолорун түмэн тэрээһиннэри ыытарааччыбын. Биотурнирга кыттан улууска бастааччыбыт. Өрөспүүбүлүкэҕэ кыттан, Аня Данилова дипломуна наҕараадалаабыта. Бу сотору оскуола иһинээҕи олимпиадалар буолуохтаахтар. Манна 50 бырыһыаны ылаахтарына, улууска бараллар. Онон оҕолору чааһым таһынан, эбии үөрэтэбин. Урукку курдук кумааһынан соруудахтар кэлбэттэр, интэринээккэ кириэн толороллор. Маны таһынан БКЭ-ҕэ биир, ОГЭ-ҕэ хас да оҕону дьарыктыы сылдьабын. Оскуолаҕа улахан кылаастарга аҕыйах оҕо үөрэнэр буолан, эксээмэни тутарааччы аҕыйах.

●●● Оскуолаҕа үлэлээбит сылларын усталарыгар үөрэх систиэмэтэ төһө улартыда?

●●● Билиини бизэри төрдө син биир улартыбат. Бастаан үлэлиир сылларбар национальнай кэнсипсийэҕэ күүскэ ылсан үлэлээбиппит. Оттон улууска бастакынан Хатылы оскуолата информационнай технологияҕа кириитин ситисиппит. Кэнники кэмгэ информатизация, цифровизация күүскэ сайдан иһэр. Ол иһин матырыйаалынай базаттан үөрэх хайысхата күүскэ тутулуктанар. Оскуолабыт эргэрдэ. Билигин уһуаанга анаммыт урукку бырайыагы улартан, салҕаан кирибит оскуолабытыгар олоробут. Оҕобут ахсаана билигин туругунан — 208. Кабинеттар тийбэттэр. Онон аактабай саалалаах, спорт саалалаах, остолобуйдаах, толору аныгы оборудованиенан хааччылыбыт кабинеттардаах сырдык, ыраас оскуолаҕа баарабыт.

Уопсай үөрэхтээһин стандарда кириэ сатыыр. Онуоха бырагыраамалар, учебниктар улартыа тураллар. Ол иһин оскуолаҕа учебник тийбэт. Манна интэриниэт уонна электроннай учебник абырыыр. Пандемия кэмигэр тейичиттэн үөрэх улахан содуллаах буолла.

●●● Оҕолор үөрэҕи ылы-

ныылар хайдаһый? Урукку кэм оҕото уонна билигин оҕо уратылар.

●●● Ханна да кэм оҕото буоллун, оҕо сананы билиигэ, сырдыкка тардыһыта улартыбат. Биллэн турар, олох хаамыта, сайдыта түргэн. Билигин оҕо да, улахан да дьон кинигэни ааҕалара лаппа аҕыйаата. Ол эрээри аан дойдуга туох буола турарын, барытын билэ-көрө олордохпут. Оҕолор барахсаттар, интэриниэт сабыдыалыгар наһаа киридилэр. Итиннэ систиэмэлээх үлэ эрэйиллэр. Оҕо мэлдьи дьарыктаах буоларын туһугар элбэх куруһуок ирдэнэр. Маны сэргэ истин кэпсэтии тиийбэт. Оҕо төрөппүттэрин, учууталларын, доҕотторун кытта аһаҕас кэпсэтии наада.

●●● Учуутал үлэтэ үөрэнээччилэрин ситиһилэринэн сыаналанар. Онон, баһаалыста, оҕолорун ситиһилэриттэн сырдатат түс эрэ.

●●● Үөрөспүт оҕолорбуттан орто, үрдүк үөрэхтээх медиктэр табыстылар. Сыл аайы кэриэтэ кириэллэр. Биология хайысхатынан эмиз син кириэллэр. Итини таһынан бэтэринээрдэр, технологтар, физруктар бааллар. Быйыл БКЭ туттарбыт үөрэнээччим Аня Кривошапкина Владивостокка медицина хайысхатыгар үөрэнэ кирибитэ. Аҕыйах сыллаахыта Вика Титова БКЭ эмиз үчүгэйдик туттаран, улууска бастың көрдөрүүнү ситиспитэ. Кини, бастаан, Н.И. Пирогов аатынан Москватаагы медицина институтугар кирибитэ. Онон иккис куурустан Дьокуускайга көспүтэ.

Эппитим курдук, эксээмэни таһынан, сыл аайы олимпиадаларга оҕолору кытыннарабын. Үөрэнээччилэрим бириистээх мистэтэҕэ тиксэн үөрдэллэр. Өрөспүүбүлүкэҕэ ситиһилээхтик кыттааччылар.

●●● Кэнники сылларга медицина хайысхатыгар кириэр оҕо ахсаана

элбээтэ. Онуоха биология, химия предметтигэр болҕомто улааттаҕа?

●●● Быйыл сэттис кылаастары естественнай-гуманитарнай хайысхалаах онордулар. Ол аата биир чаастарыгар эбии биир чаас бэриллэр буолла. Уопсайынан, ФГОС кириэбиттэн, биология 5-7, 10, 11 кылаастарга нэдиэлэҕэ биир чаас бэриллэр. 8-9 кылаастар эрэ икки чаастаахтар. Химия 10-11 кылаастарга биир чаас ытыллар. Эксээмэннээх буоллаахтарына, эбии 1 чаас консультация бэриллэр. Биллэн турар, эксээмэннэ эбии дьарыктаннахтарына эрэ, элбэх баалга туттарар буоллахтара. Биир үөрэх чааһа — 45 мүнүүтэ. Саха оҕотугар биир уроук иһигэр сана тизмэни үөрэтэр ыарахан. Ол иһин бус систиэмэ биология, химия предметтигэр охсууну онордо.

●●● БКЭ соруудахтара төһө уустугурда?

●●● Ордук биология ыараата. Биһиги, базовыйга олорор дьон, учебниккытыгар суох боппурустар кэлээччилэр. Ол иһин эбии интэриниэткэ хасыһан үөрэттэххэ наада. Былырын Идэ таһымын үрдэтэр институт дистанционной нэдиэлэ аайы сэмийээр ытан, соруудахтары ыртан олус туһалаабыта.

●●● Учуутал хайдах буолуохтааһын?

●●● Учуутал оҕолору таптыыр, идэтин сөбүлүүр, ону сэргэ олоғу кытта тэнгэ хардыһыыр буолуохтаах. Холобур, миигин дьон: «Отут бизэ сыл устата үлэлээн, предмеккин нойусуус биллин иһи», — диэччилэр. Дьинэр, оннук буолбатах. Отут бизэ сыл анараа өтүтүнээҕи уонна билигин наука улартыдаҕа. Наука биир сиргэ турбат, санаттан сана арыһылар кириэн иһэллэр. Ол иһин оскуола бырагыраамата эмиз улартыар.

●●● Илэн кэмгэр туһунан сөбүлээн дьарыктанаһын?

●●● Тьа сиригэр дьиз-уот үлэтэ бүппэт. Быйыл сайын гаас ситимин тардан, онно холбоноору, ол сүпсүлгэнигэр сырытыбыт.

●●● Дьиз кэргэни туһунан, баһаалыста, билиһиннэрэ түс эрэ.

●●● Кыра уолум Максим оскуоланы быйыл сана бүтэрдэ. Улахаттарым, кыргыттарым номнуо улаатан, туспа ыал буолан олороллор.

●●● Анастасия Петровна, интэриниэт кэпсэниг иһин махтанабын. Үлэҕэр-хамнаскар ситиһилэри, инникитин да оҕолорун ситиһилэринэн үөрдэ турдуннар, элбэх махталлаах үөрэнээччини баҕарабын.

●●● Махтал, Түтэнинэн туһанан, Учуутал күнүнэн бары кэллэгэлэрбин, биир идэлээхтэрбин истинник эбэрдэлиибин.

Иһирэх тылынан. Саха Өрөспүүбүлүкэтин бочуоттаах туттааччыта

Алексей СЛЕПЦОВ

Амма орто оскуолатыгар, Мындаҕайыга, биһиги үөрэммит табаарыһым, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бочуоттаах туттааччыта Иосиф Васильевич Саввин төрөөбүтэ 75 сыла туоларынан, олохун, үлэтин туһунан ахтыбын суруйабын.

Кини 1949 сыллаахха алтынньы 11 күнүгэр Чурапчы улуусун Мырылатыгар 6 оҕолоох ыалга иккис оҕонун күн сириг көрбүтэ. 1969 сыллаахха оскуоланы бүтэрэн, оччотооҕу «Оскуола – производство – үрдүк үөрэх» де-виһинэн кылааһынан тутуспутунан, сопхуоска үлэлээбиттэрэ. 1970 сыллаахха ытык иһин толорон, Сэбиэскэй Армия кэ-кэтигэр сулууспалы барбыта. Туйгун сулууспатын иһин «Сэ-биэскэй Армия туйгуна» бэлиэ-нэн наҕараадаламмыта.

Красноярскай куоракка тутуу техникумун үөрэнэн бүтэрибэ. Үлэтин Субуруускай аатынан сопхуоска прорабынан саҕалаабыта. Кэтэхтэн үөрэнэн СГУ-га «Бырамысыланнай уонна гражданскай тутуу» идэни баһылаабыта. 1977 сыл-лаахха Татьяна Павловна Лис-тиковалыын ыал буолбуттара. 4 оҕолоохтор, 9 сиэннээхтэр, 2 хос сиэннээхтэр.

Иосиф Васильевич сопхуос-ка тутууну салайан үлэлэтэр кэ-мигэр элбэх социальнай-произ-

водственной эбийиэктэр үлэ-э киллэриллибиттэрэ. Оскуо-ла, кулууп дьыалар, балыһа-лар, механизированнай хо-тоннор, субан сүөһүнү уотар быһааака, о. д. а. Анал тутуу биригээдэлэрэ таһаарылаах-тык үлэлииллэрэ. Болтоҕо Игнат Каргузов салайааччы-лаах ыччат-комсомольскай би-ригээдэтин үлэтэ өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн биллибитэ. 1992–1995 сылларга Болтоҕо нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыгынан үлэ-лээбитэ. Улуус дьаһалтатын уопсай отделыгар сэбиэдиссэ-дээбитэ. 2007–2010 сылларга Хатылы нэһилиэгин дьаһал-татыгар землеустроителенэн үлэлээбитэ.

Үтүө суобастаах, таһаа-рылаах үлэтэ үрдүктүк сыа-наланан, СӨ Сир үлэтигэр су-даарыстыбаннай кэмитиэтин, Тутууга министриэтибэтин, Агропромышленной кэмитиэ-тин, улуус, нэһилиэк салалта-ларын Бочуотунай грамота-ларынан наҕараадаламмыта. Хатылы нэһилиэгин Бочуотта-

ах гражданина, «Моя Якутия в XXI веке» бэлиэ хаһаайына, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бочуоттаах туттааччыта.

Мин Иосиф Василье-вичтын мэлдьи кэккэлэһэ үлэ-лээбиппинэн, кини Болтоҕо күтүэтэ буоларынан, ыкса бил-сэрбит. Дойдубар дьыа-уот тут-тарбар улаханлык көмөлөспүтэ. Хатылы – Болтоҕо улууска биир

дьокуатааты талаалларыгар кини агитацията көмөлөһөн, кыайан тахсыбытым. Мин Сэбиэт бэ-рээсээдээтэлинэн, оскуола ди-риэктэринэн, нэһилиэк баһы-лыгынан үлэлиирбэр көмөлө-һөр киһим, бигэ тирээбим буола-ра. Дьыа кэргэним бары Иосиф Васильевичи ытыктыылара.

Кини туһунан үтүө өйдөбүл миэхэ өрүү тыыннаах.

Тутуу үлэһиттэрэ сүбэлэһэллэр.

“Березка” уһуйаан – тыа сириг бастыг уһуйаана

Оҕону иити. Оҕо тылын сайыннарар уһуйаан араас туһалаах бырайыактары үлэлэтэр

Марфа ПЕТРОВА

Балаҕан ыйын 27 күнүгэр Арасыйыа үрдүнэн Иитээч-чи күнэ бэлиэтэммитэ. Бу чэр-читинэн тылларыгар кэһил-лиилээх оҕолорго көмөнү тэрийэр “Березка” уһуйаан үлэтин-хамнаһын туһунан сырдатаары, сэбиэдиссэй Ай-талига Захарованы кытта сэ-һэргэстибит.

“Березка” уһуйаан оҕо тылын сайыннарар киин быһыы-тынан Чурапчы улуусун 1997 сылтан улууска бастакынан эмтиир-чэбдигирдэр бөлөбү арылан үлэтин саҕалаабыт. Кэ-нники бириэмэҕэ тылларыгар кэһиллиилээх, психофизиоло-гической сайдыыларыгар хаа-лылаах оҕо үксээн, улууспугу-гар оҕо анал сөптөөх көмөнү оноруу бонпуруоһа сытытык турарынан, 2015 сыллаахтан оҕо тылын сайыннарар киин буолан үлэлиир.

«Биһиги уһууааммыт улуус-ка соҕоттох хонуктаах уһуйаан буолан, улууспут киинин, чугас-таагы нэһилиэк оҕолоро кэлэн туһааннаах өнөбүтүнэн туһа-наллара табыгастаах. Иитээч-чилэрбит уонна анал исписэ-лиистэр коррекционнай үлэни табатык туһунан, оҕо сайды-тыгар көмө, тирэх буолаллар. Уопуттаах дефектологпыт Ми-ра Коркина оҕо этин-сиинин, былчыннын үлэтин билинэри-гар көмөлөөх “Сова няня” техно-

Интерактивнай муостага аһаҕас дьарык.

логияны туһанар. Эдэр кэскил-лээх логопед Ая Неустроева «Мин саҕарар ыллыгым» оҕо тылын сайыннарар авторскай оонньууну туһанар. Психолог Луиза Андреева, тьютор Анас-тасия Седалищева авторскай “Т.У.О.С.” нейропсихологической оонньууларынан оҕону дьарык-тыыллар. ЛФК инструктора Ни-колай Матвеев “Тардыс” элбэх функциялаах тренажерунан эти-сиини эрчийэн хамсаныы үөрүйэхтэрин интэрэр. Тьютор Александра Логинова «Модели музыкально-дидактических игр на основе метроритмики» диэн оҕо тэтимнэ иһэрин са-йыннарар авторскай быра-йыагы онорбута, ритмической бумбокерсы, диатонической

чуораанчыктары оҕолорго таба туһанар. Медсестэрэ Екате-рина Осипова уонна педиатр быраас Мария Васильева «Здо-ровейка» диэн оҕо доруобу-йатын бөдөрөгөтөр бырайыагы утумнаахтык ыталлар, «Күөр-чэх» оҕо тарбаҕын былчынна-рын сайыннарар. «Тээкэ сан-далыта» оҕо сөпкө аһыырыгар уонна чөл куттаах буола улаата-рыгар олук буолар оонньуулар ааптардара. Уопуттаах иитээч-чи Елена Седалищева «Чекпо-инт-Эргит» “Төттөрү суол” ньыматынан оҕо былаанныыр уонна логической дьоруун са-йыннарарга анаммыт автор-скай бырайыагын олоххо кил-лэрэр. Муусука салайааччыта Вера Собакина «ТэтиМгейм»

тиэхиньикэни туһанан, муусу-ка тэтимин, уратытын истэн хамсанарга үөрэтэр. Эбии үөрэхтээһин педагога Николай Матвеев «РобоФикс» куруһуокка дьарыктыыр, иитиллээччилэрэ араас таһымнаах күрэхтэргэ инники күөҥгэ сылдьаллар. Уопуттаах иитээччибит Октяб-рина Захарова «Словесное кафе» айымньылаах бырайыа-га доруоһу чуолкайдык саҕар-дыыга, тыл саппааһын байы-тыыга анаар», - диэн Айталига Ивановна билиһиннэрдэ.

2019 сылга улууска «Ресурс-ный центр поддержки и разви-тия детей-инвалидов и детей с ОВЗ в Чурапчинском улусе» диэн уопастыбаннай тэрил-тэ «Березка» уһуйаан иһинэн тэриллэн, үгүс төрөппүттэргэ көмө онорорунан уонна ураты бырайыактары олоххо киллэрэ-ринэн биллибитэ.

«Чурапчы улуусун ыраах сытар нэһилиэк оҕолоругар көмөнү онорорго аналлаах «Ло-гомотиль» бырайыак миэстэ-тигэр тийээн оҕону чинчийи, сөптөөх көмөнү оноруу быһыы-тынан олус табыгастаах буол-бута. Маны таһынан оҕо сай-дыытыгар ураты усулуобуйаны тэрийэн араас бырайыактары үлэлэтэбит. Ол курдук, “АйПро-ектУм” оҕо, төрөппүт, иитээччи сыл устата тэҥнэ үлэлээн, оҕо биэс хайысханан бэйэтин саас-тылаахтарын кытта тэҥнэ сылдьан, сайдан тахсарыгар тирэх буолар.

“СИТИИПАРК” – ситим-нээх үлэһэн оҕону ситиһиигэ сирдээһин. Сүрүн сыала – до-руобуйатыгар хааччахтаах оҕо күн-дьыл эргиринэн бэйэтин сайдыытын тэтиминэн хаа-лыытын ситиһэн, сааһын туо-луута оскуолаҕа барара буолар. Оҕо ситэн-хотон тахсарыгар бастакы олуга дьыа кэргэнтэ ууруллар.

“Өрөспүүбүлүкэтээҕи эрдэ-тээни көмө” ситимигэр кириэн, кыра саастаах оҕолору хабар “Логолайк интенсив” үлэлиир. Манна «Сит-бокс»-авторскай оонньуулар көмөлөрүнэн дьыа усулуобуйатыгар дьарыктанар-га сөптөөх төрөппүккэ сүбэлэ-ри уонна маастар-кылаастары ыытабыт.

Биһиги иитиллээччилэр-бит ситиһиилэринэн кизн тут-табыт, кинилэр кыайыылара, төрөппүттэрбит үтүө тыллара, махталлара инники үлэбитин кынаттыыр. Быылгы үөрэх дьылын үөрүүлээх ситиһиинэн саҕалаатыбыт, өрөспүүбүлүкэ-бэ бастыг уһуйааннар күрэхтэри-гар «Тыа сириг бастыг уһуйаа-на - 2024» ааты ылары ситисти-бит», - диэн уһуйаан үлэтин сэ-биэдиссэй Айталига Захарова сырдатта.

Ити курдук, «Березка» уһуйаан үлэһиттэрэ идэлэрин толору баһылаан, сүрэхтэрин сылааһын оҕолорго анаан, оҕо кыаһын арыыйыга, доруобу-йатын тупсарыыга үгүс үлэни ыталлар.

“Сахабэчээт” кэрэхсэтэрэ элбэх

Сурутуу - 2024. Медиахампаанна салайааччыта Ньургуйаана Стручкова тэрилтэ таһаарыларын, үлэтин-хамнаһын сырдатар

Валентина БОЧОНИНА

Билигин хас биирдии киһи сарсыардата ватсаабы көрүүттэн саҕаланар диэтэххэ, омон буолбатах. Дойдуга, өрөспүүбүлүкэбэ туох буола турарын интэриниэттэн тэттик сонуннартан ааҕан билэрбит олохпут чакчыта буолла. Оччого кумааҕы хаһыаттар, сурунааллар туохха наадаларый диір ордук эдэр көлүөнэ дьон бааллар.

Нь.М. Стручкова

Билигин хаһыаты, сурунаалы ааҕы ис баай эйгэлээхтэр эрэ төрөөбүт тылларын сомсор, эттээх, дирийн ис хоһоонноох матырыйааллары, айымньылары ааҕан билэн интэриниэттэн духуобунай баайдара, нууччалыы эттэххэ, “роскошь” буолла. Тоҕо диэтэххэ, тэтимнээх олоххо, наадыар информациябытын интэриниэт кылгас матырыйаалларыттан ааҕан ыларбыт элбээтэ.

“Сахабэчээт” Саха өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай автономиялаах тэрилтэтэ аата да этэрин-кэпсирийн курдук, бэчээт тэрилтэтэ -- Сахабыт сирийн улуустарын отут тоҕус хаһыатын уонна өрөспүүбүлүкэбит “Чолбон”, “Полярная звезда”, “Далбар Хотун”, “Байанай” сурунаалларын, “Забора-Арчы”, “Илкэн” хаһыаттарын таһаарар бөдөн медиахампаанна буолар. “Улус Медиа” – медиахампаанна өрөспүүбүлүкэбэ инникилээн иһэр интэриниэт-платформа буолар. Маны сэргэ улуус хаһыаттарын 34 ситимнээх таһаарыылара, 35 телеграм-ханаал баар, социальнай ситимнэргэ үгүс тыһыынча сурутааччылаах 109 аккауннаах.

Хаһыакка, сурунаалга сурутуу кэмэ саҕаланна. Алтынны 4-14 күннэригэр чэпчэтиилээх сурутуу ытыллыа. Бу кэми туһанан өрөспүүбүлүкэ олохтоохторо, саха тыллаах аҕааччыларбыт “Сахабэчээт” таһаарыыларын хото суруйтарар кыахтаахпыт.

Бүгүн саха тыллаах таһаарыылар туох суолталаахтарын, “Сахабэчээт”

таһаарар бордодууксуйаларын туһунан “Сахабэчээт” бөдөн медиахампаанна салайааччыта Ньургуйаана Михайловна Стручкова кэпсиір.

Хаһыат, сурунаал – төрөөбүт тыл тыыннаах буолуутун мэкиттэ

«Сахабэчээт» судаарыстыба автономиялаах тэрилтэтэ саха тылын харыстыыр, сахалыы тыллаах таһаарыылары – хаһыаттары, сурунааллары элбэтэр туһугар, ааҕыны, өйү-санааны иитэр, тарҕатар туһугар туруулаһан үлэлиибит. Бэчээт эйгэтэ, хаһыаттары, сурунааллары бэчээттээн таһаары диэн – култуура биір туспа араната буолар. Улуус хаһыаттара “Сахабэчээккэ” бааллар. Улуустарга барытыгар күн бүгүннэ диэри сүрүн өйү-санааны, бэйэлэрийн сирдэригэр-уоттарыгар буола турар сабытыһалары, олохторун-дьаһахтарын, дьоннорун-сэргэлэрийн тустарынан сонуннары, суруйуулары хаһыаты ааҕан билсэ, араас хайысхаларга гражданскай позицияларын тирдэ, санааларын үллэстэ олоролор. Холбур, Алдан оройуонун “Алдан рабочайа” хаһыата 1928 с. тэриллибитэ аҕыйах сылынан үйэ буолуо. Улуус, өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар бүтүн көлүөнэлэр иитиллэн таҕыстахтара.

Дьон улуус, өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар, сурунаалларыгар наадыар дуу, суох дуу диэн быйыл кыһын улахан социологическай чинчийи ыттыбыт. Ол түмүгүнэн сүүс бырыһыан да буолбатар, хаһыакка, сурунаалга ордук аҕа саастаах көлүөнэ наадыара билиннэ. Бэчээт бордодууксуйаларын сурутуу суох буоллаҕына, ону кытта тэҥинэн тыл биір улахан эйгэтэ сүтэн хаалар куттала суоһуур. Тыл – тыыннаах, хамсыыр эйгэ. Оннооҕор аҕам саастаах киһи эрэ барыта тылы толору билэр, туттар буолбатах. Төһөнөн элбэх сахалыы таһаары баар да, соччонон төрөөбүт тыл туттуллар эйгэтин кэҕэтэр.

Билигин аан дойду үрдүнэн киһи-аймах сүҥкэн улахан процесска сылдьар – сыһыппараҕа көһөр быһык кэмэ. Ити сүҥкэн хамсааһынна мэллиллэн урут илиибитигэр бэрлээр хамнаспыт, кумааҕы харчыбыт электроннай каартаҕа көспүтүн курдук, хаһыат суох буолар кэмэ хаһан эрэ эмиэ кэлиэҕэ. Ол быһык кэм төһө кээмэйдээх буолара аан дойдуга бара турар хамсааһыннары кытта

ситимнээх. Кумааҕы хаһыаттар симэлийэн сүтүүлэрийн кытта тыл быһаччы ситимнээх буолан, тылбыт сүтүөн сөп. Онон кумааҕы хаһыаттары сүтэрий быһах биитинэн хаампыкка тэҥнээх, кутталлаах. Сыһыппараҕа көһүү киһи-аймахха, ордук аҕыйах ахсааннаах дьонус норуоттарга охсуулааҕа чакчы. Билигин судаарыстыбабыт, өрөспүүбүлүкэбит үрдүкү салалтата, Ил Дархаммыт тылы харыстааһын бэлиитикэтин ытар буолан, тыл эйгэтин тутууга хаһыаттар, сурунааллар тахсаллар, ааҕааччыга тийэлиэр. Судаарыстыбаннай өйөбүл суох буоллаҕына, туга да суох хаалабыт.

“Чолбон” уонна “Полярная звезда” – ини-биилэр

Баай үгэстэрдээх, кырдыаҕас “Чолбон” литературнай-уус-уран уонна уопастыбаннай-бэлиитикэскэй сурунаал 2026 сыллаахха төрүттэммитэ биір үйэ буолбутун бэлиэтиэҕэ. Саха суруйааччыларын иитэн, ыллыктаан, сирдээн таһаарыт саха литературатын чаҕылхай сирдьит сулуһа. Саха литературнай тылын сүөгэйи-сүмэтин, сүмэһинин, таһымын тутан кэлбит, күн бүгүн тутан турар суос-сөҕөтөх таһаары буолар. Саха дэгиттэр талааннаах классик суруйааччыта Анемподист Иванович Софронов-Алампа

алҕаан таһаарбыт, хас эмэ көлүөнэ суруйааччыларбыт салайан, суруйан-бичийэн, иитиллэн тахсыбыт, саха норуотун өйүн-санаатын иппит сурунааллара. Оччоттон баччаҕа диэри саха суруйааччыларын саҕа айымньылары аан бастаан “Чолбонго” тахсаллар. Биһиги киэн туттар суруйааччыларбыт айымньыларын “Чолбон” ааҕааччыларыгар анаан таһааралларыгар наһаа махтанабыт. Эһиил саха литературата төрүттэммитэ 125 сыла. Онон анаан саҕа сонун матырыйааллар тахсыахтара. 2025 сыллаахха саха норуодунай суруйааччыта Николай Алексеевич Лугинов саҕа айымньыта бэчээттэниэҕэ. Саха норуодунай бэйиэтэ Наталья Ивановна Харлампьева, саха норуодунай суруйааччыта Семен Андреевич Попов-Тумат саҕа айымньылары бэчээттэниэхтэрэ. “Чолбон” дьону, ыччаты ааҕыга угуйар сонун оонньуулары, викториналары тэрийэр. Быйыл “Чолбон өй күрэхэ” диэн дьиз кэргэнинэн саха литературатын ааҕыга сонун күрэх уон биір улуһунан сылдьан уонна Дьокуускайга тоҕус уон ылы хабан тэрийдэ. Түмүктүүр түһүмэх “Саха” НКХ ханаалыгар быһа эппиэргэ ытыллыбыта. Таатта Баайаҕатыттан Кустуровтар дьиз кэргэн кыайан, Өлүөнэ очуостарыгар сынньанар путевканы тутан, дьиз кэргэнинэн сынньанан, астынан кэлбиттэрэ,

махталларын тирдэбиттэрэ. Литература манньк күрэхин 2025 с. салгыахпыт. Сүрүн бирийи Өлүөнэтээҕи холбоһуктаах пароходство аһаҕас акционернай тэрилтэтэ салгы туруорар санаалаах.

“Чолбон” иһинэн Таатта улуһун Дьохсоҕон нэһилиэгин кытта сурунаалы төрүттэбит бастакы эрдээктэр Анемподист Иванович Софронов-Алампа аатынан бириэмийэ олохтоммута. Сыл түмүгүнэн түөрт жанрга уһулуччу суруйууларга бис уон тыһыынча кээмэйдээх бириэмийэни Дьохсоҕон нэһилиэгин баһылыгынан үлэлээбит Петр Егорович Захаров саха литературатын сайдыытын өйөөн, улахан кылааты киллэрсибитигэр улахан махталлаахпыт. Литература кириитигэ Василий Никитич Протодяконов аатынан бириэмийэни аймах дьоно кириитикэҕэ олохтоон, бастаан, бүтүн сылгыны, быйыл, иккиһин, харчынан туттарбыттара. Тылбааска бириэмийэни Горнай улуһун баһылыга Никита Викторович Андреев олохтоото. Бириэмийэтэ ботуччу, Онон кириитикэҕэ уонна тылбааска кыттыһан үлэлэһэргэ ынырабыт.

“Чолбонго” кэлинги сылларга үлэлээбит каадырдарбытыттан Утум Захаров икки бэртээхэй айымньыта – “Коркин. Андаҕар” уонна “Маһары. Ыраахтааҕыга айан” диэн пьесата П.А. Ойуунускай аатынан Саха театрын сценатыгар туран көрөөччү кэрэхсэбилин ылла. Драматургияҕа саҕа аат баар буолла. Эмиэ сурунаалга

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ, ОБЩЕСТВЕННЫЙ
ПОЛЯРНАЯ
ЗВЕЗДА

№8
24
[439]

Надежда ШЕПЕЛЕВА

ЗВЕНЯЩЕЕ
СТРУНЫ
МОЕЙ
ДУШИ...

Анатолий СЛЕПЦОВ
ФОРС-МАЖОР

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

НАЯ

ISSN 0130-8173

Сергей

МОСКВИТЧИН
БУДЕМ ЗВЕЗДЫ
УСКАТЬ...

Афанасий
ГУРИНОВ-АРЧЫЛАН
КУОЧАППЫЙ

16+

тылбаасчыт Аита Ефимовна Шапошникова үөрэммит кыһатыгар иккис көлүөнэ саха ыччаттын уһуйда. Түөрт оҕо уһуйуллан табыста. "Чолбон" сурунаал редакциятыгар быйыл М.Горькай аатынан Москватааҕы литература институтун бүтэрэн, Настя Еремеева уонна Лиля Иванова үлэҕэ киридилэр. Кинилэргэ эрэлбит улахан.

"Чолбон" үбүлүүйдээх

бастакы "Полярная звезда" диэн нууччалыы нүөмэрдэрэ тахсыбыта. 1956 сыллаахтан официальнойдык нууччалыы тылынан тахсар. "Чолбон" сурунаалы кытта тэбис-тэннэ баран иһэр. Бас эрэдээктэрэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Суруйааччыларын сойууһун бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Владислав Семенович Доллонов. Сурунаалга бэйэтэ туспа суоллаах-истээх суруйааччы

норуоттар суруйааччыларын айымньыларын билиһиннэрэр. Сурунаал инникитин киэн эйгэҕэ, федеральной бэчээт эйгэтигэр тахсыаҕа.

"Чолбон" уонна "Полярная звезда" литература сурунаалларын бииргэ тутан, сэргээн ааҕын, сурутун, билиһиннэри литератураны кытта тэннэ хардыылаан.

Чуолаан саха тылын, литературатын, култууратын учууталларыгар этиэм этэ – хас биридди саха тылын, литературатын, култууратын учуутала "Чолбон" уонна "Полярная звезда" сурунааллары сурутан ааҕан, аныгы литература долгунугар тэннэ баар буолуохтаах, үөрэнээччилэригэр тиэрдэн, такайан, ырытыһахтаахтар, эрдээксийэ үлэтигэр суруйан, санааларын үлэстэн кыттыһахтаахтар. Оччоҕо өй-санаа өттүнөн сайдыах, биир сыаннастарынан бөҕө ситимнэниэх этибит.

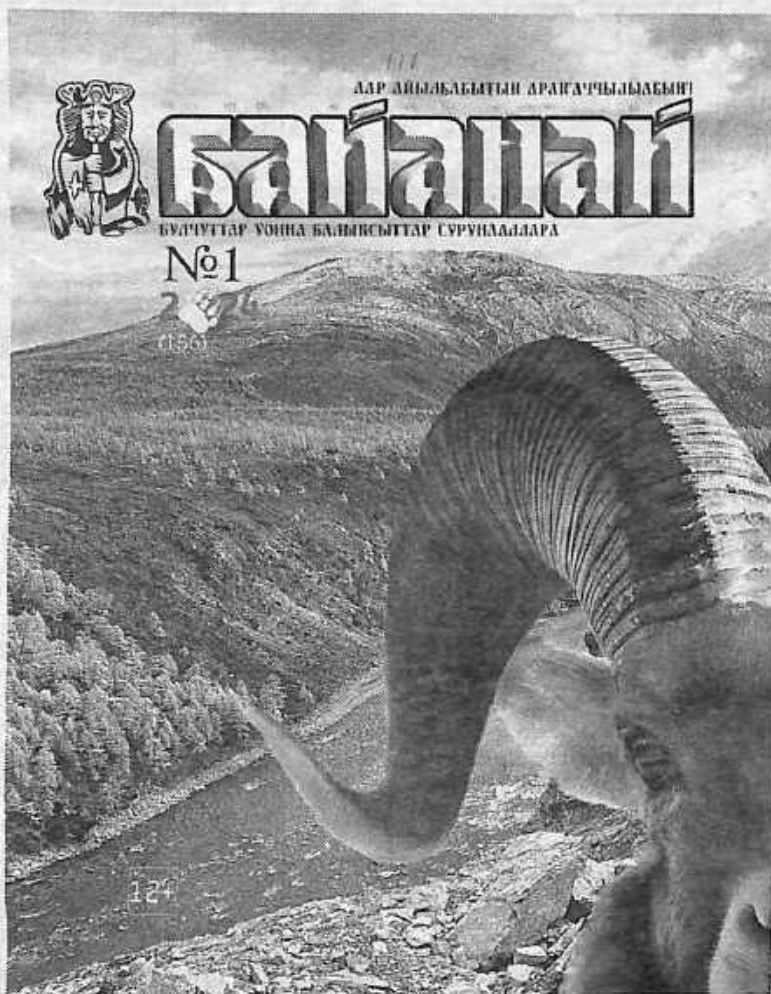
"Байанайдаах" буолунг

"Байанай" сурунаал иккис тыһынын ылан, сайдар кэскиллээх

Өбүгэлэртэн утумнаан булду, балыктааһыны дьарык оностубут, булчут, балыксыт хааннаах саха эр дьонун аргыһа буолбут "Байанай" сурунаал уостан, сабыллан эрдэбинэ, сахалыы тыллаах кэрэхсэбиллээх таһаары – сурунаал хаалыахтаах, баар буолуохтаах диэн санаанан салайтаран, "Сахабэчээт" "Байанайы" бэйэтигэр ылан, иккис тыһынаата. Сурунаал ааҕааччыларын сөбүлүүр хайысхалара, рубрикалара, олохсуйбут үгэстэрэ оннуларынан

хаалан салгыы сайдар кыахтаннылар. Сурунаалы төрүттээбит, салайбыт кылаабынай эрэдээктэр Юрий Петрович Борисов бэйэтинэн үлэли сылдьар. Сурунаал эрдээксийэтигэр өрөспүүбүлүкэ биир улахан уопуттаах, кырдыаҕас суруналыыһа Василий Михайлович Никифоров үлэлиир. Урукку ааптардар бары хаалан, сурунаал үлэтигэр салгыы үлэлэһэр, айар-тутар санаалаахтар, былааннаахтар. "Байанай" "Сахабэчээт" бэйэтин үбүгэр кыбаарталга биридэ тахсар буолуоҕа. Новосибирский типографиятыгар бэчээттэнэр. Үрдүк хаачыстыбалаах кумааҕыга бэчээттэммит уран хаартыскалардаах, сэргэх сонуннардаах, кэрэхсэбиллээх сэхэннээх-сэппэннээх сурунаал ааҕааччылары тардарын туһугар дьулуһабыт. "Сахабулт" ФАПК АО тэрилтэ (сал. Виктор Яковлевич Пермяков) өйөбүлүнэн быйыл сурунаал сурутааччыларыгар булт көрүҥнэригэр лицензия ылар быраабы ылыыга лотерея ыттыбыт. Манньык лотерея салгыы эмиз оонньонуоҕа. Лотереяга сүүйбүт ааҕааччыга лицензияны мэхэйэ, уочарата суох атыылаһар кыах бэриллэр.

"Байанай" эһиилги сылга былаана киэн: Булт-алт, сэхэн-сэппэн сообществота баар буолуо. Сурунаал сирэйдэригэр саҥа сокуоннар, уларыттылар, саҥа ньымалар, быһаарылар, о.д.а. баар буолуохтара. "Байанайы" ахтыбыттар, саҥа эдэр сэргээччилэр 2025 сылга "Байанайдаах" буолун; суруйтаран, дьэбэтигэр уура сылдьан ааҕын, олоххутугар туһанын; ыччат дьоннугар аахтарын, уолаттаргытын өбүгэ үгэстэригэр, сахалыы тыһына иитин.

суруйааччыларбытыгар анабыл нүөмэрдэри таһаарар, историческай уочаркалар тахсалларыгар эмиз үлэлэһэр. Россия норуоттарын аныгы литературатын суруйааччыларын айымньыларын тылбааһа тахсар. Казах, татар суруйааччыларын айымньыларын тылбаастара тахсыбыттар. Норуоттар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, литературанан доҕордоһууну, тыл, литература сайдыытын түстүүр үлэ салҕаныаҕа.

Сурунаал ахсыс нүөмэрэ эдэр саҕалааччылар нүөмэрдэрэ, манна эдэр ааптардар айымньыларын, ырытыларын сэргээн ааҕаахпыт.

Саха тыллаахтары "Чолбонго" сыллааҕы сурутууга суруйтарарга ынҕрабыт. Сурунаал хас биридди нүөмэригэр ааҕааччыны тардар, угуйар биригэн биир ураты айымньы, тылбаастар, сонун уочаркалар, ырытылар тахсыахтара. "Чолбон өй күрэхтигэр" бэлэмнэнэн көхтөөхтүк кыттаргытыгар ынҕрабыт.

"Полярная звезда" саха литературатын, өйүн-санаатын киэн эйгэҕэ таһаарар сыллаах-соруктаах үлэлиир сурунаал. Өссө 1925 сыллаахха Василий Никанорович Леонтьев эрдээктэрдээх "Якутские зарницы" диэн нууччалыы сурунаал тахсыбыта. 1954 сыллаахха "Хотугу сулус"

Ираида Гаврильевна Попова үлэлиир. Сурунаал Саха сиригэр нууччалыы тыллаах суруйааччыларын санаттан саҥа айымньыларын бэчээттээн таһаарар, быраатты

АЛТЫННЫЫ 4-14 КҮННЭРИГЭР

ЧЭПЧЭТИИЛЭЭХ СУРУТУУ

1 ыйга

105,96 солк.

6 ыйга

635,76 солк.

1 сылга

1282,37 солк.

БАРЫСТААХ
ТҮГЭНИ МҮЧЧҮ
ТУТУМАН!

+7-914-237-31-01

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Седалищева Анна Павловна аатыгар 2007 сыллаахха бэриллбит Одьулуун орто оскулатын бүтэрбитин туоһулуур 14ББ 0005886 нүмэрдээх аттестат сүппүтүнэн, дьингэ суобунан аабылар.

**Наследный Совет депутатов сельского поселения
«Ожунский наслег» Чурапчинского улуса (района)
Республики Саха (Якутия)**

20 СЕССИЯ

РЕШЕНИЕ № 73

«4» июля 2024 года

с.Дябыла

О внесении изменений и дополнений в устав

В соответствии Федеральными законами от 02.11.2023 г. № 517-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», от 15.05.2024 № 99-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об основных гарантиях избирательных прав и права на участие в референдуме граждан Российской Федерации», с учетом рекомендаций Управления Министерства юстиции Российской Федерации по Республике Саха (Якутия) наследный Совет депутатов СП «Ожунский наслег» Р Е Ш И Л:

1. Внести следующие изменения в устав муниципального образования:

1.1. Пункт 12 части 1 статьи 5 «Вопросы местного значения муниципального образования» изложить в следующей редакции:

«12) организация и осуществление мероприятий по работе с детьми и молодежью, участие в реализации молодежной политики, разработка и реализация мер по обеспечению и защите прав и законных интересов молодежи, разработка и реализация муниципальных программ по основным направлениям реализации молодежной политики, организация и осуществление мониторинга реализации молодежной политики в поселении»;

1.2. Пункт 7 части 1 статьи 6 «Полномочия органов местного самоуправления по решению вопросов местного значения» изложить в следующей редакции:

«7) учреждение печатного средства массовой информации и (или) сетевого издания для обнародования муниципальных правовых актов, доведения до сведения жителей муниципального образования официальной информации»;

1.3. Часть 1 статьи 28 «Досрочное прекращение полномочий депутата наследного Совета депутатов» дополнить пунктом 12 следующего содержания:

«12) приобретения им статуса иностранного агента»;

1.4. Часть 2 статьи 64.1 «Удаление главы муниципального образования в отставку» дополнить пунктом 6 следующего содержания:

«6) приобретение им статуса иностранного агента»;

2. Настоящее решение после государственной регистрации подлежит официальному опубликованию в источнике сетевого издания «Сана олох» Чурапчинского улуса (района) и разместить на официальном сайте администрации в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет».

**Председатель наследного Совета депутатов
Ефремова Л.В.,
Глава СП Ефремова Л.В.**

Сынньаланна

				Сибэки					
Үтүө ... өтүү- тээбэр көмө- лөөх	Бодорустахха бодон, кэргэннэстэххэ ... биллэр								
Былыргы хотуур									
М. Эвер- стова- Обутова Саха те- атрыгар турбут драмата	Күн өйүнэн		Маайыһап арамаана «... кэп- сиир»		Туохха эмэ ининнэр		Бас билэр бааһы- най ха- һаайыс- ты балаах киһи		
... ууһа	Бэйэ сиригэр туттуллар сүөһү		С. Омон- лоон кэпсээнэ «... эм- тиэкэ»				Чакчы		
				Тириини танас- тааһын					
... суох киһи							Нюота		
		Былыр албын- түөкүн дьону ааттыыллара			Сүөһү иһин сыата				...ли диэн күстэх көрүгэр киирэр орто балык
... таһы үлэтэ						Табаны салайар мас			
Саа чыы- быһа									
				Киһир- гэс тылын баһа	Түксү				
Өлүү, чаас	Муора балыга		Өрүс, үрэх туруору сыыра						
			... сааран						
... лахса киһи		«... дэлэйэ» бизрии			Туру- гудун ...				

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 3» ылылынна. Хаһыат 36 нүмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. Туруору: чаан, Чуо, чаадай, Сыланг, саат, чаалыйы, Маһары, ыыр, паар, кий, тыы, биир, да, сэт, мэлиппэ, Суола, кэнчээри, сизэнчэр. Сытыары: Кэнттик, намчы, ый, чаампы, кэр, алыһар, Ли, Дайар, сир, хангыр, биис, ыы, килпэ, сир, чаабый, дэлэ, ой, араатар.

КУТУРБАН
Соловьев нэһилиэгин олохтооһо, тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ, улахан дьыа кэргэн аҕа баһылыга

СОБАКИН Альберт Филиппович

уһун, ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэн-
нигэр Викторина Артуровнаҕа, оболоругар Филиппка, Ай-
таба, Кыыдаанаҕа, кийиитигэр, күтүөттэригэр, сизэнэри-
гэр, бииргэ төрөөбүттэригэр – Альбина Филипповнаҕа,
Октябрина Филипповнаҕа, Семен Филипповичка, чугас
аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Соловьев нэһилиэгин дьаһалтата, дьокутааттарын Сэбиэтэ,
«Алгыс» кырдыаҕастар түмсүүлэрэ.

Таптыыр кэргэнэ, аҕалара Дириг сэлээннэтин олох-
тооһо

НЕСТЕРОВ Семен Николаевич

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэн-
нигэр Марианна Гаврильевнаҕа, кыһыгар, кийииппитигэр
Иринаҕа, уолаттарыгар Сергейгэ, Марсенгэ уонна бары
аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Бүлүүттэн, Дьокуускайтан, Чурапчтан уонна
Мырылаттан Сергеевтар.

Чурапчы сэлээннэтин олохтооһо – оҕо
сааспыт дьүүгэтэ, эйэбэс, кенэ майгылаах
ийэ, эбэ, хос эбэ, үлэ бэтэрээнэ

ПАРФЕНОВА Александра Григорьевна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан,
оболоругар, сизэнэригэр, бииргэ төрөөбүт-
тэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Александра Цыпандина, Полина,
Мария Корякиналар.

Ытыктыыр сангаспыт

ПАРФЕНОВА Александра Григорьевна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабы-
тынан, балтыларбытыгар, бырааппытыгар,
кийииппитигэр, күтүөттэригэр, сизэн оҕо-
лорбутугар, бииргэ төрөөбүттэригэр дириг
кутурбаммытын тиздэбит.

Москваттан, Калининградтан, Дьокуускайтан,
Анаабыртан, Майаттан, Бэстээхтэн, Намтан
Колесовтар, Парфеновтар, Скрябиннар,
Захаровтар, Кривошапкиннар, Дмитриевтар,
Лазаревтар.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо, үлэ бэтэрээнэ, Хоту көһөрүллүү
кыттылааҕа, сэрии сылларын оҕото

ОКОНЕШНИКОВ Николай Егорович

бу дьыл, алтынньы 1 күнүгэр уһун ыарахан ыарыыттан 86 сааһыгар
олохтон туораабытынан, кэргэн-
нигэр, бииргэ үөрэммит доҕорбу-
тугар Феврония Ивановнаҕа, оболоругар, сизэнэригэр, хос сизэн-
нэригэр, чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Сыланг орто оскулатын 1966 с. үөрэнэн бүтэрбит доҕотторо.

Өр сылларга Чурапчытааҕы лесопуунгга бииргэ үлэлээбит аҕа
саастаах табаарыспыт, Чурапчы сэлээннэтин олохтооһо

ОКОНЕШНИКОВ Николай Егорович

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, бары чугас
дьонугар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Лесопуунгга бииргэ үлэлээбит доҕотторо.

Чурапчы сэлээннэтин олохтооһо, тапталлаах кэргэнэ, аҕалара,
эһэлэрэ

ОКОНЕШНИКОВ Николай Егорович

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэн-
нигэр Феврония Ивановнаҕа, оболоругар, сизэнэригэр, аймахтарыгар
дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Ветеринария сулуусатын бэтэрээннэрэ.

"САНА ОЛОХ"
кылабынай
эрдээктэрэ

ГОРЮХОВА
Людмила
Владимировна

Түрийтүчүлөр: СӨ Бырабыыталыстыбата,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабачаар"
Сударыстыбанынай автономнай түрийтүгэ.
Таһаараччы: СӨ "Сахабачаар" ГАУ
Таһаараччы аадырыһа: 677000,
Дьокуускай к., Ордоникитэ уул. 31, 124 каб.
тел/факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabachar@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор
СӨ салааларыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр
регистрацияламмыт нүмэрдэ –
ПН №ТУ/14-00559.

Эрдээктэрийэ
аадырыһа: 678670,
Чурапчы сэл.,
П.Пивитина, 26 а.
Телөпүүнүгэрбит:
эрдээктэр – 41-332,
отделлар – 41-265.
E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
telegram: @sanaoloh

Ааптар сурутар этиилер санаа редакция позициялар мэдэни сон түбүгүр буолбатах.
Сурууда ыйылар чакчылар кырдыктаахтарыгар эппиэттэни ааптар тус бэйэтэ сүтэр.

Хаһыат 03.10.2024 с. бэчээккэ бэрилиннэ. Дьокуускай к., Виллюйскэй
переулок, 20 №-дээх дьыныгэр, "Ю.А. Гагарин аатынан Дьокуускайдааҕы
өрөспүүбүлүкэтээҕи типография" АУо бэчээттэннэ.

Индекс: ПИ964. Тиража 1050. Кээмэйэ 2 бл. Хаһыат сыаната 24 солк. Хаһыат
нэдиэлэбэ биридэ: бээтинсэбэ таһар.

@SANAOLOH